

Aneta OLEKSY-GĘBCZYK

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, Polska

ORCID: 0000-0001-6185-5932

Paulina RYDWAŃSKA

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, Polska

ORCID: 0000-0003-1088-9918

Judyta WITOWSKA

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, Polska

ORCID: 0000-0001-9997-0522

PRZEDSIĘBIORSTWA LOKALNE WOBEC PANDEMII COVID-19 NA PRZYKŁADZIE PRZEDSIĘBIORSTW Z SUBREGIONU SĄDECKIEGO

Streszczenie

Niniejszy artykuł poświęcony został rozpoznaniu wpływu pandemii na funkcjonowanie przedsiębiorstw. Autorki przedstawiły skutki gospodarcze pandemii i pakiet działań oferowanych przedsiębiorcom przez polski rząd, a głównie podjęły próbę analizy skutków pandemii wśród przedsiębiorstw działających w subregionie sądeckim. W tym celu przeprowadzono badania ankietowe wśród przedsiębiorców na terenie subregionu sądeckiego, a otrzymane wyniki pozwoliły wnioskować, że zdecydowana większość badanych odczuła negatywny wpływ pandemii na prowadzoną działalność, co zostało szczegółowo zaprezentowane w części empirycznej niniejszego opracowania.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, lokalne przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwa wobec COVID-19, pandemia, tarcza antykryzysowa, pomoc państwa dla firm w czasie pandemii.

LOCAL ENTERPRISES DURING THE COVID-19 PANDEMIC ON THE EXAMPLE OF ENTERPRISES FROM THE SĄDECKI SUBREGION

Summary

This article is dedicated to identifying the impact of a pandemic on the overall run of enterprises. Authors present the economic effects of the pandemic and the package of measures offered to entrepreneurs by the Polish government, and most of all attempted to analyze the effects of the pandemic to enterprises operating in the Sądecki subregion. For this purpose, surveys were conducted among entrepreneurs in the Sądecki subregion, and the obtained results allowed to conclude that the vast majority of respondents felt the negative impact of the pandemic on their business, which was presented in detail in the empirical part of this study.

Key words: entrepreneurship, local enterprise, enterprise and COVID-19, pandemic, anti-crisis shield, public intervention in private sector during the pandemic.

Wprowadzenie

Nieprzewidywalność wirusa SARS-CoV-2 spowodowała bezprecedensowe konsekwencje – od wyzwań na niespotykaną wcześniej skalę postawionych przed służbą zdrowia przez wprowadzenie nadzwyczajnych ograniczeń (zalecenia dystansu społecznego, kwarantanna, zakaz zgromadzeń, zamknięcie szkół, zamknięcie granic, zamrożenie gospodarek, stany wyjątkowe), aż do wywołania recesji gospodarczej (gorszej niż kryzys 2008+ i porównywalnej do Wielkiego Kryzysu lat 30. XX wieku) oraz kryzysu społecznego (pogorszenie zdrowia psychicznego i samopoczucia), a także przyspieszenia transformacji cyfrowej (praca zdalna, e-commerce, automatyzacja czy robotyzacja). Pandemia koronawirusa wpłynęła zatem na wiele obszarów naszego życia, jednak w sposób najbardziej dotkliwy objęła sferę gospodarczą. W tym czasie głównym celem firm, zamiast maksymalizacji zysku lub wartości przedsiębiorstwa, było przetrwanie oraz optymalizacja kosztów. Przedsiębiorstwa znalazły się w trudnej sytuacji finansowej oraz odczuły liczne załamania w wielu sferach działalności, np. inwestycyjnej.

Wszystko to miało oczywiście ogromny wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw na całym świecie, choć nie wszędzie w takim samym stopniu i zakresie. Z tego też względu autorki niniejszego opracowania zdecydowały się zbadać wpływ pandemii na przedsiębiorstwa na konkretnym obszarze – w subregionie sądeckim, co było głównym celem przeprowadzonego badania. Metodą zastosowaną w procesie badawczym był sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem techniki ankietowej. W badaniu zastosowano technikę CAWI (*Computer Assisted Web Interview*) – wspomagany komputerowo wywiad za pomocą strony internetowej, z wykorzystaniem portalu google forms. Na potrzeby badania wstępnego opracowano kwestionariusz ankiety, składający się z części głównej zawierającej 6 pytań oraz metryczki umożliwiającej charakterystykę respondentów. Badanie zostało przeprowadzone między majem 2021 roku a kwietniem 2022 roku na próbie 95 przedsiębiorców, w większości prowadzących małe firmy. W badaniu wzięli udział przedsiębiorcy z różnorodnych rodzajów branż, przede wszystkim świadczący usługi konsumenne.

1. Wpływ pandemii na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Przedsiębiorstwa funkcjonują w jakiejś określonej przestrzeni i nieustannie wchodzą w interakcje z otoczeniem – zarówno bliższym, jak również dalszym. W sposób naturalny nawiązują różnego rodzaju relacje, dzięki czemu możliwe jest osiągnięcie założonych celów. Otoczeniem przedsiębiorstw są „wszystkie elementy znajdujące się poza organizacją, mające związek z jej funkcjonowaniem, w tym elementy w bezpośrednim i pośrednim oddziaływaniu” (Gilbert, Stoner, Freeman, 2001). Można do nich zaliczyć nie tylko inne podmioty, ale też zjawiska czy procesy, które są poza nimi i na które nie mają wpływu. Współczesne środowisko, w którym działają przedsiębiorstwa, cechuje nie tylko żywiołowość, lecz również nieprzewidywalność zachodzących zjawisk. Jednym z przykładów takich zdarzeń, mających ogromny wpływ na działalność gospodarczą, był wybuch pandemii koronawirusa (Kraska, 2022, s. 79).

Pandemia zdestabilizowała systemy społeczno-gospodarcze większości państw na świecie. W sposób ogólny możemy wskazać sześć najważniejszych, powiązanych ze sobą, skutków gospodarczych (Strange, 2020, s. 455-465):

- niższa aktywność gospodarcza podmiotów rynkowych, a tym samym zmniejszona produkcja (następstwo „zamrożenia gospodarczego”);
- zahamowanie konsumpcji wytwarzanych dóbr oraz usług (skutek izolacji społecznej);
- problemy finansowe przedsiębiorstw – wzrost ryzyka inwestycyjnego, opóźnienia w płatnościach, spadek rentowności, rosnące zadłużenie, problem ze zdolnością regulowania bieżących zobowiązań;
- niższy wpływ dochodów budżetowych z tytułu podatków i wzmożony wzrost wydatków przeznaczonych na łagodzenie następstw pandemii;
- zachwianie rynków finansowych – zamiany wartości stóp procentowych, niewypłacalność dłużników, spadek notowań papierów wartościowych na rynkach pierwotnych i wtórnych, wyższe wahania kursów walut.

Obecny kryzys wywołał znacznie większy spadek dynamiki wielkości produkcji przemysłowej niż ten z 2008 roku. Powód tego upatruje się w koincydencji wystąpienia równocześnie szoku popytowego i podażowego. Jak dotąd, doświadczenia historyczne nie znały podobnego przypadku. Załamanie popytu było następstwem ograniczenia przemieszczania się i kwarantanny. Konsumenci nie mogli przeprowadzać zakupów, a pracownicy odnotowywali spadek dochodów. Szok podażowy z kolei związany był z czasowym wstrzymaniem produkcji, opóźnieniami w dostawach surowców oraz materiałów, a przy tym również spadkiem podaży pracy (Kańduła, Przybylska, 2022, s. 101).

Skutkiem tych zjawisk była osłabiona koniunktura gospodarcza państwa, która wywiera znaczący wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw. Pojawienie się pandemii przyczyniło się do zmiany uwarunkowań makrootoczenia gospodarczego państwa, oddziałując m.in. na ceny, wielkość PKB czy też poziom bezrobocia. Wprowadzone w czasie jej trwania obostrzenia dotknęły przedsiębiorstwa, często zmuszając je do całkowitego wstrzymania prowadzonej działalności bądź jej mocnego ograniczenia. W ten sposób wiele firm zostało pozbawionych przychodu, co negatywnie wpłynęło na ich kondycję finansową.

2. Wsparcie oferowane przedsiębiorcom dotkniętym pandemią w Polsce

Ograniczenia w kontaktach międzyludzkich, czasowe zamrażanie gospodarki, wprowadzony „lockdown” w sposób istotny zwiększały ryzyko wystąpienia recesji. Dynamicznie rozwijająca się sytuacja wymagała od polskiego rządu natychmiastowych reakcji w celu zahamowania pogłębiającego się wciąż kryzysu ekonomicznego. Aby przeciwdziałać gospodarczym skutkom COVID-19, opracowano szereg instrumentów mających wspierać przedsiębiorców dotkniętych negatywnymi skutkami pandemii oraz opracowano mechanizmy udzielania pomocy publicznej. Punktem wyjścia dla opracowywanej pomocy państwa była formuła pięciu filarów, czyli (Dębowska i in., 2021):

- ochrona miejsc pracy i zapewnienie bezpieczeństwa pracownikom;
- finansowanie przedsiębiorców;
- ochrona zdrowia;
- wzmocnienie systemu finansowego;
- inwestycje publiczne.

W celu łagodzenia negatywnych skutków pandemii polski rząd wprowadził pakiet działań osłonowych z wykorzystaniem instrumentów wsparcia biznesu, które zostały nazwane Tarczą Antykryzysową.

Pierwsza część pakietu pomocowego przygotowanego przez rząd wprowadzona została w dniu 31 marca 2020 roku (Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem oraz zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw), a miała na celu pomóc przedsiębiorcom w zachowaniu płynności finansowej przedsiębiorstw. Wśród głównych form wsparcia, jaką oferowała niniejsza tarcza, należy wymienić przede wszystkim (Dębowska i in., 2021):

- dofinansowanie wynagrodzeń pracowników objętych przestojem ekonomicznym lub ograniczonym wymiarem czasu pracy;
- świadczenia postojowe dla pracowników;
- świadczenia postojowe dla samozatrudnionych i przedsiębiorców małych oraz średnich przedsiębiorstw;
- mikropożyczki do 5 tys. zł;
- ułatwienia podatkowe w zakresie odroczonego terminu składania deklaracji PIT i CIT oraz wstecznego rozliczania strat.

Rozwijająca się pandemia wymuszała jednak wprowadzenie kolejnych rozwiązań mających na celu minimalizowanie kosztów gospodarczych będących skutkiem pandemii COVID-19. Pakiet wszystkich odsłon Tarczy Antykryzysowej, wprowadzonej przez rząd, został przedstawiony w tabeli 1.

Tabela 1

Etapy wprowadzania Tarczy Antykryzysowej przez polski rząd

Lp.	Tarcza Antykryzysowa – kolejne odsłony	Data wejścia w życie	Akt prawny
1.	Tarcza Antykryzysowa 1.0	01.04.2020	Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 568) Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o systemie instytucji rozwoju (Dz.U. z 2020 r., poz. 569)
2.	Tarcza Antykryzysowa 2.0	18.04.2020	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz.U. z 2020 r., poz. 695)
3.	Tarcza Antykryzysowa 3.0	16.05.2020	Ustawa z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz.U. z 2020 r., poz. 875)
4.	Tarcza Antykryzysowa 4.0	24.06.2020	Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielonych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz.U. z 2020 r., poz. 1086)
5.	Tarcza Antykryzysowa 5.0 (tzw. Tarcza Turystyczna)	15.10.2020	Ustawa z dnia 17 września 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 1639)
6.	Tarcza Antykryzysowa 6.0 (tzw. Tarcza Branżowa)	19.12.2020 (dofinansowania i dotacje) 30.12.2020 (dodatkowe)	Ustawa z dnia 9 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 2255)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Tarcza Antykryzysowa. Koło ratunkowe dla firm i gospodarki?*, K. Dębowska, U. Kłosiewicz-Górecka, A. Szymańska, P. Ważniewski, K. Zybertowicz, 2021, Warszawa: Polski Instytut Ekonomiczny, s. 13-14.

Tarcza Antykryzysowa 2.0 wprowadzała, dodatkowo w stosunku do pierwszej odsłony Tarczy, świadczenia postojowe dla osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych, możliwość ponownego świadczenia postojowego oraz skorzystania z pożyczki na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności, a także zwolnienie z opłacania składek ZUS.

Kolejna Tarcza, 3.0, rozszerzała możliwości zwolnienia ze składek ZUS, upraszczała regulacje administracyjne oraz zwiększała ochronę osób, które zawierały umowy o pożyczki, kredyty bądź inne formy wsparcia.

Tarcza Antykryzysowa 4.0 wprowadziła z kolei ułatwienia w realizacji procedur zamówień publicznych oraz uruchomiła środki na dopłaty do odsetek od kredytów dla firm, który miały trudności spowodowane pandemią COVID-19.

Tarcza Antykryzysowa 5.0 (zwana Tarczą Turystyczną) wprowadzała świadczenia postojowe dla firm, które nie korzystały wcześniej z takiego rozwiązania – umożliwiała skorzystanie z dodatkowego zwolnienia z ZUS, a także świadczenia postojowe dla firm, które zanotowały spadek obrotów co najmniej o 75% w stosunku do miesiąca poprzedniego.

Ostatni pakiet pomocowy – Tarcza Antykryzysowa 6.0, określana mianem Tarczy Branżowej – kierowana była do przedstawicieli konkretnych branż: gastronomicznej, turystycznej, transportowej, edukacyjnej oraz kulturalno-rozrywkowej. W jej ramach przedstawiciele niniejszych branż mogli skorzystać z dodatkowych zwolnień z opłacania składek ZUS, dodatkowych świadczeń postojowych oraz dofinansowania miejsc pracy z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w kwocie 2 tys. zł.

Uzupełnieniem Tarczy Antykryzysowej było wprowadzenie dnia 18 kwietnia 2020 roku dodatkowego pakietu pomocowego w postaci Tarczy Finansowej Polskiego Funduszu Rozwojowego (PFR), która miała pomóc w zachowaniu ciągłości finansowej firm. Miała ona na celu ochronę rynku pracy i stworzenie przedsiębiorcom możliwości powrotu na ścieżkę wzrostu po odmrożeniu gospodarki. W jej ramach przedsiębiorcy mogli skorzystać m.in. z częściowo bezzwrotnych subwencji, pożyczek i dotacji. Tarcza Finansowa PFR również miała swoją kontynuację w postaci Tarczy Finansowej PFR 2.0, której celem była pomoc finansowa dla przedsiębiorstw z branż, które ze względu na pandemię COVID-19 musiały ograniczyć lub czasowo zawiesić swoją działalność. Przyznawane środki w większości miały charakter bezzwrotny – pod warunkiem kontynuowania działalności gospodarczej i utrzymania miejsc pracy.

3. Stan sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w trakcie pandemii

Kryzys może przyjmować rozmaite formy – z jednej strony jest zjawiskiem patologicznym, odzwierciedlającym chorobowy stan gospodarki, a z drugiej normalnym, wzbudzającym siłę postępu ekonomicznego (Szarucki, Noga, Kosch, 2021, s. 97). Ta odmiennosc konsekwencji motywuje do rozpoznania stanu gospodarki, a zwłaszcza sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, gdyż niemal połowa PKB w Polsce jest wytwarzana właśnie w tym sektorze, w którym jednocześnie zatrudnienie znajduje prawie 60% pracowników. Co więcej, sektor ten jest narażony na pojawiające się zmiany i turbulencje w gospodarce (SpotData, CBM Indicator, 2020, s. 6). Skupiając się przede wszystkim na lokalnej skali i kondycji przedsiębiorstw, warto ją odnieść do sytuacji, jaka została zdiagnozowana na terenie całego kraju.

Na podstawie ostatniego raportu prezentującego stan sektora mikro, małych oraz i średnich przedsiębiorstw, opracowanego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (Skowrońska, Tarnawa, 2021), można zauważyć, że okres przed pandemią był sprzyjający dla rozwoju przedsiębiorczości. Liczba przedsiębiorstw do 2019 roku systematycznie rosła, przekraczając 2,2 mln, z czego zdecydowaną większość stanowiły mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (99,8%). Biorąc pod uwagę strukturę MSP, najliczniejszą grupę stanowiły firmy z sektora Usług (52,5%), co czwarta firma działała w Handlu (22,4%), co ósma w Budownictwie (14,9%), a co dziesiąta w Przemśle (10,1%). Większość (87%) wszystkich przedsiębiorców z sektora MSP to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Pozostałe 13% stanowiły osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Warto również wspomnieć, że pierwszy rok rozpoczętej działalności przeżywały wówczas w Polsce dwie na trzy firmy. Pojawienie się pandemii i towarzyszących jej obostrzeń miało niewątpliwie odczuwalny wpływ na życie podmiotów gospodarczych. Aż 90% przedsiębiorstw w Polsce zdiagnozowało zakłócenia działalności, wynikające ze społecznej izolacji oraz zmiany zachowania klientów (PwC Advisory, 2020, s. 3). Zdecydowana większość przedsiębiorców (ok. 75%) doświadczyła negatywnych skutków, 8% badanych nie zauważyło większego wpływu na prowadzoną działalność gospodarczą i też 8% przedsiębiorców wskazywało, że był to czas, w którym odnotowano poprawę sytuacji (*Firmy w dobie COVID-19. Wyniki Badań*, 2020). Najczęściej dostrzeganymi przez przedsiębiorców efektami COVID-19 były: zatrzymanie działalności, spadek przychodów i inne problemy o naturze przejściowej. W konsekwencji zmieniających się warunków gospodarczych ponad 80% firm było zmuszonych do reakcji i podjęcia działań operacyjnych, stanowiących odpowiedź na zaistniały kryzys. Wśród podejmowanych operacji najczęściej podawano: cięcie wydatków, redukcję wynagrodzeń oraz przestoje i ograniczenia produkcji. Do zwolnień pracowników doszło w co piątej firmie. Zastosowane narzędzia zaradcze i ich skala były zależne od branży, w jakiej funkcjonuje przedsiębiorstwo. I tak np. 63% średnich firm prowadzących działalność produkcyjną ograniczyło swoją działalność w związku ze zmianami społeczno-gospodarczymi, będącymi następstwem pandemii COVID-19, a 51% przedsiębiorstw z sektora przemysłowego ograniczyło zatrudnienie na skutek sytuacji wywołanej zagrożeniem COVID-19 (PwC Advisory, 2020, s. 2). Na podstawie badań przeprowadzonych przez Navigator Capital Group w Handlu dostrzega się najsilniejszą redukcję personelu (30%) (*Firmy w dobie COVID-19. Wyniki Badań*, 2020, s. 6). Praktyką podejmowaną często przez firmy usługowe był przestój w produkcji lub zawieszenie spłaty zobowiązań. Branża produkcyjna wykazywała skłonność do rezygnacji z usług agencji pracy tymczasowej, co pozwalało na zminimalizowanie zwolnień własnych pracowników (Ibidem, s. 6). Efekty pandemii szczególnie mocno odczuła branża konsumencka, w której na zawieszenie działalności zdecydowała się co trzecia firma. Wśród tych firm najpopularniejszą reakcją było ograniczenie zamówień (PwC Advisory, 2020, s. 17). Zmiany w branży handlowej skutkowały zwiększeniem lub rozpoczęciem sprzedaży online (ponad połowa) (Ibidem, s. 17).

Zaistniały kryzys oraz jego negatywne konsekwencje wymagały reakcji rządu a także opracowania oferty wsparcia dla firm, która została uznana za niewystarczającą przez co drugie z badanych przedsiębiorstw (*Firmy w dobie COVID-19. Wyniki Badań*, 2020, s. 7). W ramach przygotowanej dla firm pomocy w pierwszej kolejności korzystały

one z mechanizmów wspierających utrzymanie zatrudnienia oraz pozwalających na odroczenie płatności podatkowych (dwie na pięć firm). Pozostałe instrumenty finansowe cieszyły się mniejszym zainteresowaniem. Po pożyczki PFR sięgało powyżej 10% badanych, a 34% nie skorzystało i nie planowało korzystać z instrumentów pomocy finansowej zawartej w tzw. Tarczy Antykryzysowej (Ibidem, s. 11). Jak już wcześniej wspomniano, załamanie gospodarcze wprowadziło zmiany, wśród których najczęściej wskazywane były te dotyczące rynku pracy, zwłaszcza zatrudnienia i wynagradzania pracowników. Pandemia pokazała, że praca nie zawsze musi być wykonywana w „miejscu pracy”, ale w wielu przypadkach można ją wykonywać w domu. Stąd też 46% badanych wprowadziło system pracy zdalnej. Ponad 40% firm, niezależnie od branży, rozważało dalsze cięcia kosztów. Wspomniane podejście było szczególnie widoczne w branży usługowej, gdzie 70% firm planuje zmniejszyć swoje wydatki (Ibidem, s. 9-10). COVID-19 wprowadził głęboki wstrząs, o czym wspomniano we wstępie do niniejszego artykułu, a co więcej – sytuacja będąca efektem pandemii jest nowa zarówno dla właścicieli, menadżerów, jak i polityków. Jedno jest pewne: odwołując się do powyższych informacji, otoczenie biznesu po kryzysie wywołanym pandemią wpłynie na zmianę warunków funkcjonowania gospodarki w przyszłości, co również znajduje swoje potwierdzenie w wynikach badań przeprowadzonych przez Navigator Capital Group.

4. Wpływ pandemii na przedsiębiorców z subregionu sądeckiego w świetle badań własnych

Subregion sądecki znajduje się w województwie małopolskim i obejmuje swym zasięgiem cztery powiaty: gorlicki, limanowski, nowosądecki i Miasto Nowy Sącz. Gminy wymienionych powiatów wyróżniają się turystyczno-rolniczym charakterem z niewielkim udziałem przemysłu, choć z kilkoma liczącymi się swym potencjałem firmami w Polsce (Fakro, Goldrob, Konspol, Koral, Newag, Wiśniowski). W subregionie sądeckim dominuje głównie drobna przedsiębiorczość, bazująca na osobach fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co zostało zaprezentowane w tabelach 2 i 3.

Tabela 2

Podmioty zarejestrowane w subregionie sądeckim według sektorów własnościowych na koniec 2020 roku

Podmioty	Subregion sądecki
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	50 165
Sektor publiczny – ogółem	1 213
Sektor prywatny – ogółem	48 631
Sektor prywatny – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	40 416
Sektor prywatny – spółki handlowe	2 232
Sektor prywatny – spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	161
Sektor prywatny – spółdzielnie	128
Sektor prywatny – fundacje	254
Sektor prywatny – stowarzyszenia i organizacje społeczne	1 666

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL (bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica#, dostęp: 30.10.2022).

Tabela 3

Podmioty według klasy wielkości w subregionie sądeckim na koniec 2020 roku

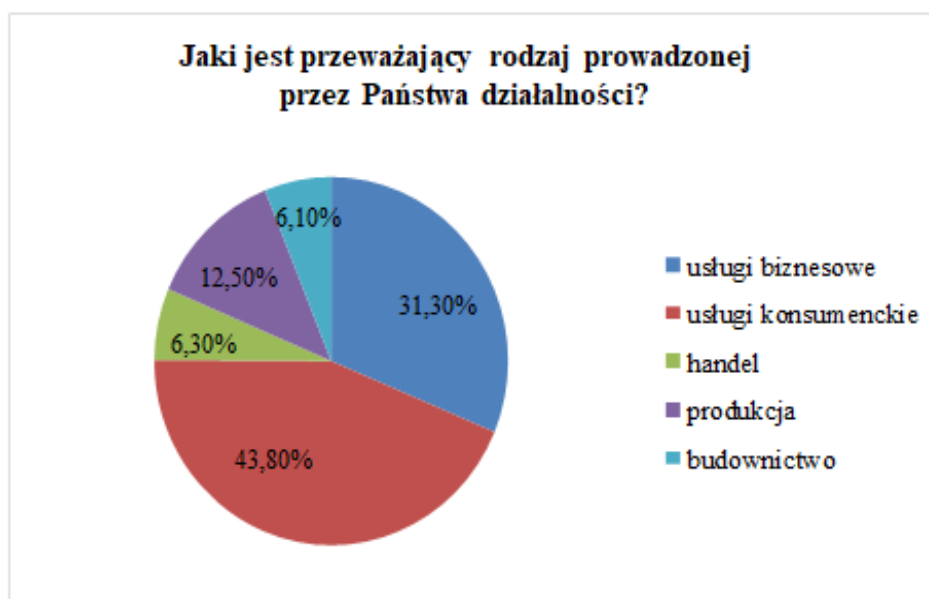
Wielkość podmiotów	0-9	10-49	50-249	250-999	1 000 i więcej
Subregion sądecki	48 310	1 527	298	24	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL (bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica#, dostęp: 29.06.2021).

Analiza struktury branżowej podmiotów gospodarki narodowej pozwala zauważyć, że najliczniej reprezentowanym typem działalności jest budownictwo, następnie handel hurtowy oraz detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, przetwórstwo przemysłowe, a także działalność profesjonalna, naukowa i techniczna.

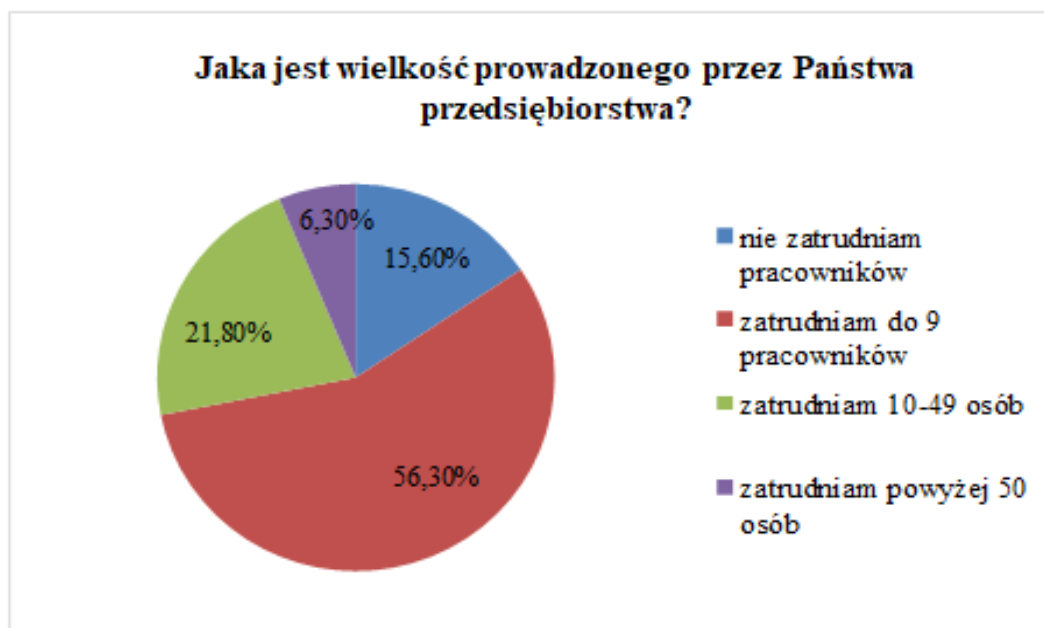
Autorki niniejszego opracowania przeprowadziły badania i podjęły próbę analizy wpływu pandemii koronawirusa na przedsiębiorstwa scharakteryzowanego wyżej subregionu. Metodą zastosowaną w procesie badawczym był sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem techniki ankietowej. W badaniu zastosowano technikę CAWI (*Computer Assisted Web Interview*) – wspomagany komputerowo wywiad za pomocą strony internetowej, z wykorzystaniem portalu google forms. Na potrzeby badania wstępnego opracowano kwestionariusz ankiety, składający się z części głównej zawierającej sześć pytań oraz metryczki umożliwiającej charakterystykę respondentów. Badanie zostało przeprowadzone pomiędzy majem 2021 roku a kwietniem 2022 roku na próbie 95 przedsiębiorców.

W badaniu wzięli udział przedsiębiorcy z różnych rodzajów branż, głównie świadczący usługi konsumenckie. Szczegółowy podział przedstawia rysunek 1. Były to głównie małe przedsiębiorstwa (zob. rysunek 2), które prowadzą działalność najczęściej między 3 a 10 lat (rysunek 3).

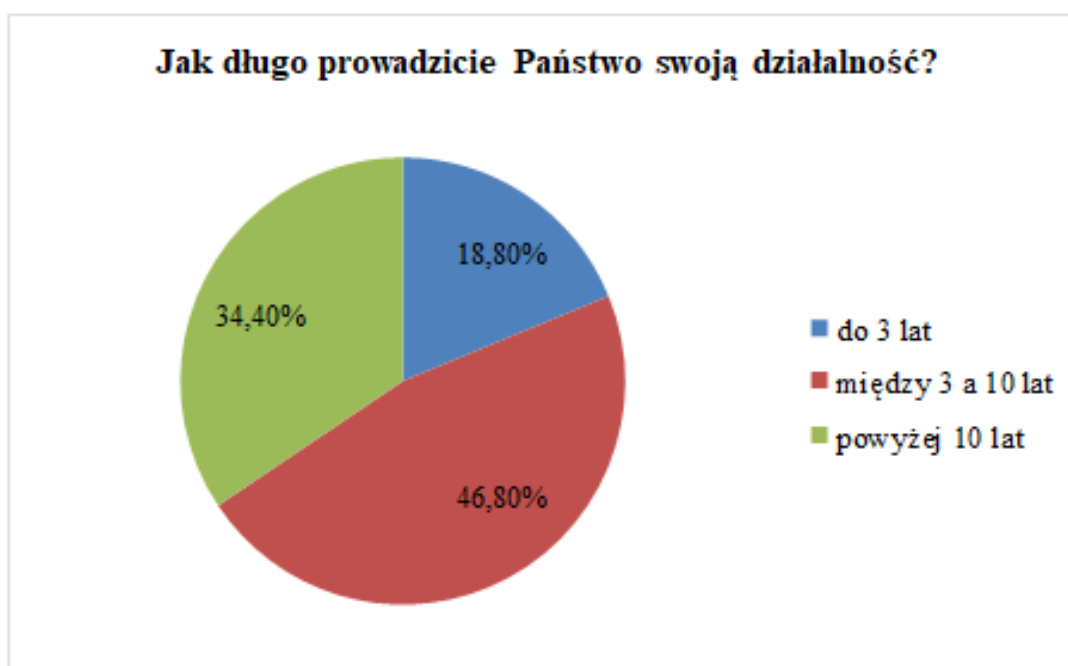

Rysunek 1. Rodzaj działalności prowadzonej przez respondentów.

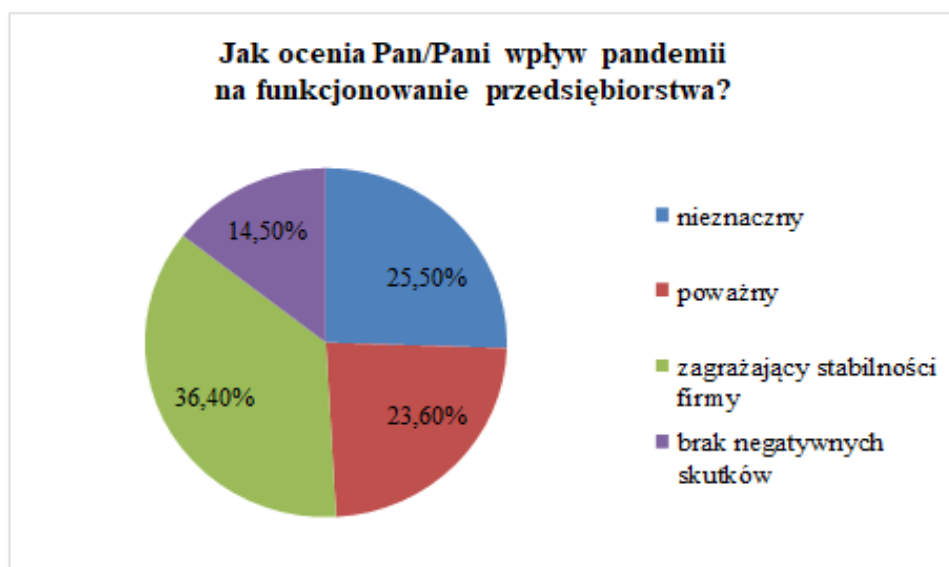
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Rysunek 2. Wielkość działalności prowadzonej przez respondentów.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

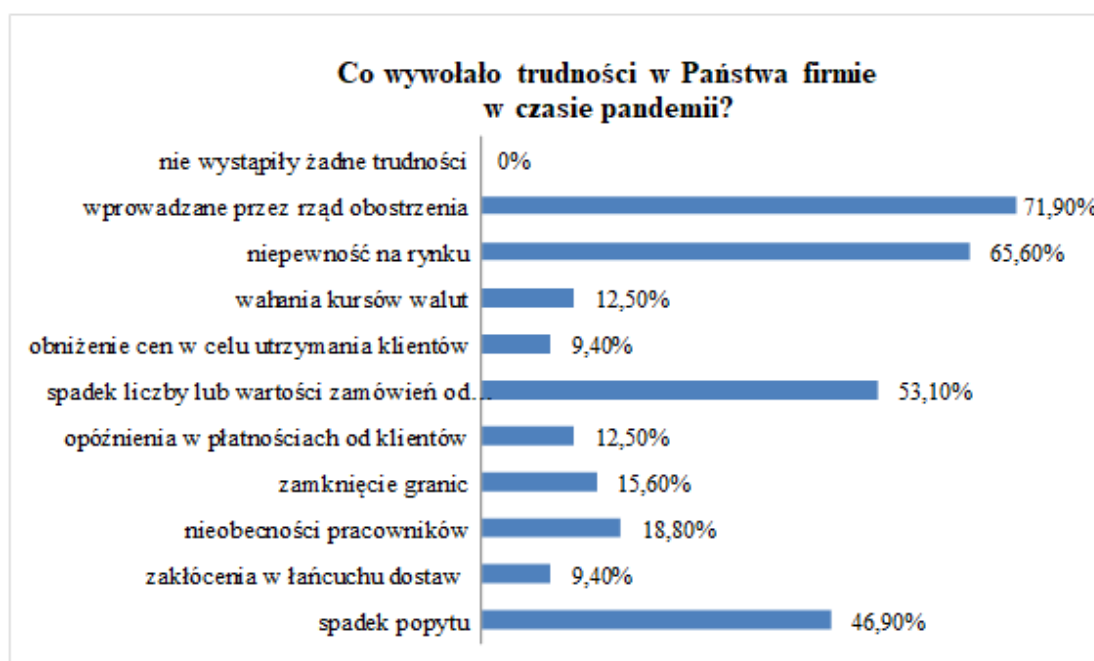

Rysunek 3. Czasokres prowadzenia działalności gospodarczej przez respondentów.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Rysunek 4. Ocena wpływu pandemii na funkcjonowanie przedsiębiorstwa.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Zdecydowana większość badanych odczuła wpływ pandemii na prowadzoną działalność (85,5%), a tylko 14,5% wskazuje na brak negatywnych skutków będących efektem COVID-19. Wśród podmiotów odczuwających konsekwencje pandemii oraz towarzyszących jej obostrzeń zdecydowana większość wskazała, że zaistniała sytuacja zagrażała stabilności firmy. Dla 25,5% respondentów wpływ COVID-19 był nieznaczny, a dla 23,6% poważny. Większość badanych prowadzi działalność w branżach, które szczególnie mocno odczuły skutki pandemii, co też wyjaśnia, dlaczego tylko nieznaczna część podmiotów nie dostrzegła żadnego wpływu.

Rysunek 5. Trudności dostrzegane przez przedsiębiorców w okresie pandemii.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wśród najczęściej wskazywanych powodów mających negatywny wpływ na funkcjonowanie firmy w czasie pandemii należy wymienić: wprowadzenie przez rząd obostrzeń (71,9%), następnie niepewność na rynku (65,6%), spadek liczby lub wartości zamówień (53,1%) i spadek popytu (46,9%). Najmniejszy wpływ na badane podmioty miały: zakłócenia w łańcuchu dostaw (problemy z zaopatrzeniem) i obniżenie cen w celu utrzymania klientów (9,4%), tyle samo podmiotów wskazało również na wahania kursów walut oraz opóźnienia w płatnościach od kontrahentów (12,5%). Zamknięcie granic miało wpływ na 15,6%, a dla 18,8% nieobecność pracowników spowodowana opieką nad dziećmi, kwarantanną i chorobą. Odwołując się do danych wskazujących, że zdecydowana większość ankietowanych przedsiębiorstw zatrudnia pracowników, z czego w większości przypadków liczba pracowników nie przekracza 10 osób, to wspomnianą wartość można oceniać jako stosunkowo niską. Biorąc pod uwagę fakt, że według danych z rysunku 5 wśród badanych znalazły się firmy wskazujące na brak negatywnych skutków, to jednak żaden z respondentów nie zaznaczył odpowiedzi, iż w jego przedsiębiorstwie nie wystąpiły żadne trudności.

Jakie działania zostały przez Państwa podjęte w związku z pandemią COVID-19, żeby ograniczyć negatywne jej skutki?

Rysunek 6. Działania podejmowane przez przedsiębiorców w okresie pandemii, ograniczające jej negatywne konsekwencje.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

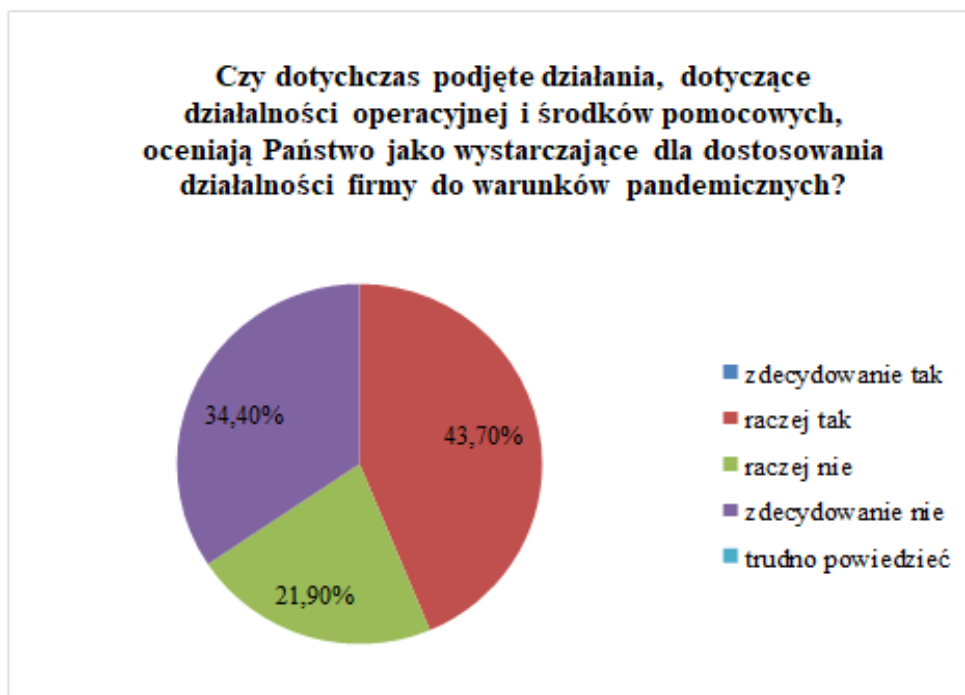
Analiza odpowiedzi udzielonych na pytanie dotyczące podejmowanych działań z jednej strony niesie optymistyczne informacje, gdyż żaden z badanych podmiotów nie zdecydował się na zwolnienia pracowników, co ma niewątpliwe znaczenie dla sytuacji na rynku pracy, jednak ponad 1/3 przedsiębiorstw wstrzymała swoją działalność, tracąc tym samym źródło utrzymania. Podkreślenia wymaga fakt, że większość respondentów (62,5%) ograniczyła swoją działalność. Pojedyncze przedsiębiorstwa podjęły decyzję

o wprowadzeniu pracy zdalnej czy zawieszeniu spłaty zobowiązań (6,3%). Obniżenie cen w celu utrzymania także było rzadko stosowanym rozwiązaniem (9,4%). Częściej zdecydowano się na ograniczenie wydatków (28,1%) lub obniżenie wynagrodzeń (15,6%), choć – jak widać – nie były to bardzo częste praktyki. Wśród badanych przedsiębiorstw znalazły się również takie, które zmieniły zakres prowadzonej działalności (15,6%), a nawet takie, które zwiększyły/rozpoczęły sprzedaż (18,8%). 12,5% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź wskazującą na brak podjęcia jakichkolwiek działań.

Rysunek 7. Wykaz instrumentów wsparcia, z których skorzystali przedsiębiorcy.
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

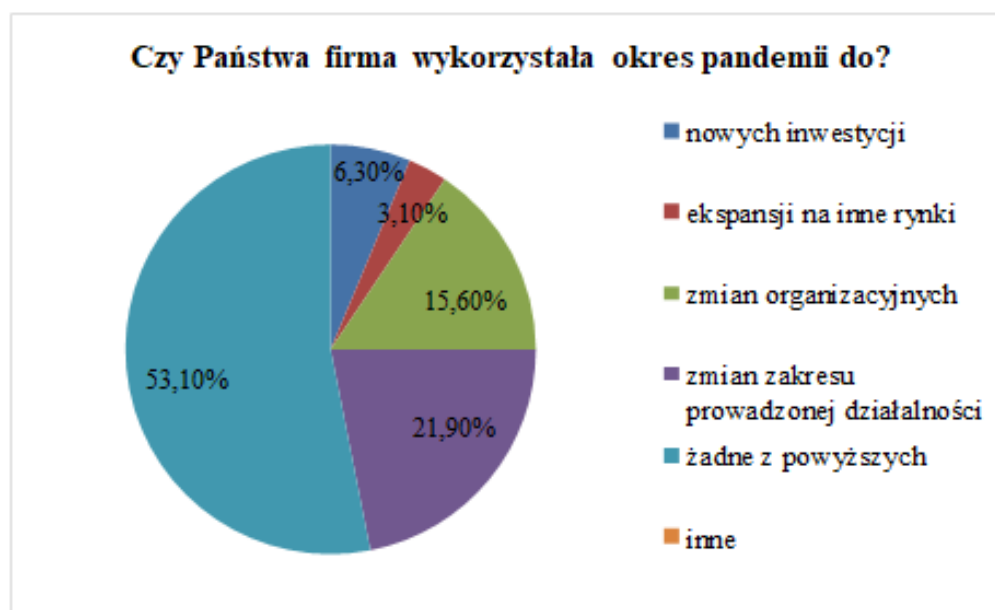
Wśród instrumentów wsparcia, jakie oferował polski rząd przedsiębiorcom w celu minimalizacji kosztów gospodarczych powstałych na skutek pandemii, największą popularnością cieszyła się możliwość zwolnienia z opłacania składek ZUS. Wśród ankietowanych przedsiębiorców aż 71,9% skorzystało z takiej pomocy. Ponad połowa przedsiębiorców otrzymała bezzwrotne pożyczki w wysokości 5 tys. zł, oferowane przez urzędy pracy. Prawie co trzeci przedsiębiorca otrzymał świadczenie postojowe, wypłacane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Z pożyczek Polskiego Funduszu Rozwoju skorzystało 28,1% przedsiębiorców. Ponad 1/5 ankietowanych otrzymała dofinansowanie do wynagrodzeń. Blisko 16% przedsiębiorców potwierdziło również wykorzystanie możliwości odroczenia płatności podatkowych.

Rysunek 8. Opinia przedsiębiorców na temat słuszności podjętych działań i oferowanego wsparcia przez rząd.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Przedsiębiorcy, dokonując oceny słuszności podjętych działań i oferowanego wsparcia przez rząd, by dostosować działalność jednostek do warunków pandemicznych, w zdecydowanej większości stwierdzili, że były to działania niewystarczające. Odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie” zaznaczyło łącznie 56,3% ankietowanych.

Rysunek 9. Zmiany w zakresie prowadzonej działalności podjęte przez przedsiębiorców na skutek pandemii COVID-19.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Okres pandemii dla wielu przedsiębiorców był czasem wprowadzania zmian w celu dostosowania dotychczasowych warunków prowadzenia działalności do zaistniałej sytuacji. Ponad 1/5 ankietowanych przedsiębiorców wprowadziła zmiany w zakresie prowadzonej działalności, a ponad 15% ankietowanych dokonało zmian organizacyjnych. Nieliczni przedsiębiorcy (6,3% badanych) wykorzystali ten czas na wprowadzenie nowych inwestycji bądź ekspansję na inne rynki (3,1%). Ponad połowa ankietowanych nie wprowadziła żadnych zmian wymienionych w pytaniu (rysunek 9).

Podsumowanie

W ciągu ostatnich 3 lat byliśmy świadkami dynamicznie zmieniającej się sytuacji związanej z koronawirusem i wprowadzoną kwarantanną, które wpływają na wiele obszarów gospodarki, w tym również na funkcjonowanie przedsiębiorstw. Przedsiębiorcy stanęli w obliczu wielu wyzwań, jakimi są m.in. zabezpieczenie prowadzonego biznesu, zachowanie płynności finansowej czy zapewnienie ochrony pracownikom. Kiedy koronawirus uderzył w polską gospodarkę, konsumpcja spadła, zmieniała się jej struktura, zamknięte granice wpłynęły na wymianę handlową, w produkcji dało się zauważyć przestoje, a część firm borykała się z brakiem płynności finansowej.

Choć skutki pandemii COVID-19 dla gospodarki ciężko jest ocenić jednoznacznie, to nie ma wątpliwości, że sytuacja właściciela przeciętnej firmy i kondycja finansowa jego przedsiębiorstwa uległy zmianom. Nie inaczej było w subregionie sądeckim, co zostało potwierdzone w wynikach przeprowadzonych badań i zaprezentowanych we wcześniejszych fragmentach opracowania. Firmy z tego regionu w zdecydowanej większości (85% badanych) odczuły wpływ pandemii na prowadzoną działalność, a udzielane odpowiedzi nawiązywały do tych prezentowanych w skali kraju. Podkreślić jednak należy, że pomimo trudności, na które wskazywali respondenci, pandemia była bodźcem do nowych inwestycji dla ponad połowy badanych firm, co powinno pozytywnie wpłynąć na lokalną gospodarkę w przyszłości.

Bibliografia

- Dębowska, K., Kłosiewicz-Górecka, U., Szymańska, A., Ważniewski, P., Zybortowicz, K. (2021). *Tarcza Antykryzysowa. Koło ratunkowe dla firm i gospodarki?* Warszawa: Polski Instytut Ekonomiczny.
- Dobaczewska, A. (2022). Efektywność pomocy publicznej dla przedsiębiorców w okresie i po pandemii COVID-19. *Studia Prawnoustrojowe*, 57, 157-172.
- Firmy w dobie COVID-19. Wyniki Badań.* (2020). Warszawa: Navigator Capital Group.
- Gilbert, D.R., Stoner, J.A.F., Freeman, E.R. (2001). *Kierowanie*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Halushchenko, M., Bartosik, Ł.D., Urbańczyk, M. (red.). (2022). *Pandemia COVID-19 Aspekty polityczne, społeczne, ekonomiczne i prawne*. Poznań – Łódź: ArchaeGraph Wydawnictwo Naukowe.
- Kańduła, S., Przybylska, J. (2022). *Gospodarka w cieniu pandemii COVID-19*. Poznań: Wydawnictwo UEP.
- Kraska, E. (2022). Wpływ pandemii COVID-19 na kondycję finansową przedsiębiorstw w Polsce. *Przegląd Prawno-Ekonomiczny*, 2, 79-96.

- Militz, M. (red.). (2021). *Wsparcie udzielane przedsiębiorcom w związku z pandemią COVID-19*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
- Navigator Capital Group Value Deliverd. (2020). *Firmy w dobie COVID-19*. Warszawa.
- Powałowski, A., Przesło, E. (2020). Wsparcie przedsiębiorców w warunkach epidemii i kryzysu. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego. Business Law Journal*, LXXIII/6/ (864), 2-9.
- PwC Advisory. (2020). *Polski mikro, mały i średni biznes w obliczu pandemii COVID-19. Przychody, płynność i reakcja na wstrząs*. Warszawa.
- Skowrońska, A., Tarnawa, A. (red.). (2021). *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*. Warszawa: PARP.
- Strange, R. (2020). The 2020 Covid-19 pandemic and global value chains. *Journal of Industrial and Business Economics*, 47, 455-465.
- Szarucki, M., Noga, G., Kosch, O. (2021). Wpływ pandemii COVID-19 na modele biznesu przedsiębiorstw sektora MŚP w Polsce. *Horyzonty Polityki*, 12(40), 95-114.
- Ustawa z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz.U. z 2020 r., poz. 875).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz.U. z 2020 r., poz. 695).
- Ustawa z dnia 17 września 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 1639).
- Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielonych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz.U. z 2020 r., poz. 1086).
- Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o systemie instytucji rozwoju (Dz.U. z 2020 r., poz. 569).
- Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 568).
- Ustawa z dnia 9 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 2255).
- Walentyłowicz, P., Sałek-Imińska, A. (red.). (2021). *Zarządzanie i rynek pracy w warunkach pandemii COVID-19*. Pelpin: Wydawnictwo „Bernardinum” Sp. z o.o.
- Żochowski, W. (2021). Pomoc publiczna dla przedsiębiorców przed oraz w okresie trwania pandemii COVID-19. *Pracownik i Pracodawca*, 1(6), 67-82.